

Miskolci ev. jogakadémia tudományos értekezéseinek tára
17. szám

A világháború hatása a kriminalitásra

írta:

Dr. Hacker Ervin

Pécs, 1925

Dunántúl Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Egyetemi Nyomdája

Különlenyomat a miskolci ev. jogakadémia
Berzeviczy Emlékkönyvéből

A világháború hatása a kriminalitásra.¹⁾

1. A világháborúnak egyik idáig talán legkevésbé megfigyelt kihatása az, amelyet a kriminalitásra, az elkövetett bűncselekmények számára és azok irányzatára gyakorolt.

Hogy a világháborúnak eme hatása megfigyelés tárgyát alig képezte, ezt annak is betudni kell, hogy ez a kihatása csak felette közvetetten jelentkezik és hogy azok a statisztikai adagyűjtések, amelyek ezen jelenségeknek megfigyelésére és le-
rögzítésére irányulnak, idáig csak kis mértékben lettek közzé-
telve.

Hogy a háború hatalmas befolyást gyakorol a hadviselő népek életviszonyaira és életfelfogására, valamint gazdasági életére, ez közismert. És a háborúnak ezen kihatása megállapítható a kriminalitás tekintetében is. A háborúnak a kriminalitásra gyakorolt nagy befolyását ma kétségbe már alig vonják. Legfeljebb a behatás méretei és iránya képezik még vita tárgyát.

A háborúnak a békében a militarizmusz képében a kriminalitásra gyakorolt hatása is már eléggé elismert.

A következtetéseknek kiindulási pontját e tekintetben több-

¹⁾ Szerző e tárgyú kutatásainak kiindulási pontját a Bevezetés a bűnetőjogba (Budapest, 1924.) című munkájának 110. s köv. oldalai képezik. Ebbeli kutatásainak folytatását képezi azután A világháború hatása a kriminalitásra Franciaországban címen (Budapest, 1925.) megjelenít dolgozata. A jelen dolgozat ezen kutatásoknak továbbfejlesztése és Franciaországon kívül több más állam bűnügyi statisztikájának adataival való kimélyítése, amely bűnügyi statisztikai anyagot szerző egy 1924 december, 1925 január és február havában Parisban folytatott tanulmányi út során gyűjtött. Szerző kellemes kötelességének tartja, hogy az ezen munkálatai során a párisi Bibliothèque nationale-ban és a párisi Statistique générale de la France könyvtárában iránta tanúsított lekötelező támogatásért e helyütt is meleg köszönetet mondjon.

nyíre a harcos törzseknek közismert kegyetlenkedéseire való utalás képezi.

A militarizmusznak a békében a kriminalitásra való hatásának illusztrálására különféle tapasztalati tényekre történik hivatkozás, így arra, hogy azokban a városokban, ahol katonaság állandóan elhelyezve van, nemcsak a házasságon kívüli születéseknek száma, hanem a szemérem elleni bűncselekményeknek, a kerítéseknek és a magzatelhajtásoknak a száma is nagyobb mint ott, ahol katonaság állandó elhelyezést nem talált.

A kutatóknak egy másik tábora meg éppen ezzel ellenében arra hivatkozik, hogy a katonai szolgálat, amely az embereket rendre szoktatja, csökkentené a kriminalitást.

Tehát láthatjuk, hogy a militarizmusz és a kriminalitás közötti a békeidőkben való összefüggés feletti vita lezártnak még nem mondható.

Ezzel szemben azonban a háborús időknek nagy megrázkódtatásai olyan kihatásokat mutatnak a bűnözés terén, hogy azokat kétségbevonni alig lehet.

2. A háborúnak kriminalaetiologiai kihatását röviden összegezve, ez az, hogy a hadjáratok elején a kriminalitás csökkenését idézi elő, — utóbb a háború további folyamán a kriminalitást ismét felemeli előbbi arányára, majd a háború hosszabb tartama során pedig a bűnözést erősen felemelő hatást gyakorol.

Bár teljesen pontos megállapításokat még e téren is nélkülözünk, mégis nemcsak a korábbi háborúk, hanem a világ-háború során tett megfigyelések is hasonló eredményre jutottak.

A régebbi keletű háborús bonyodalmak kihatásáról érdekes adatokat találunk a németek által 1866 és 1870-ben viselt hadjáratokkal kapcsolatosan.

Az 1864. évi rövid német-dán háború különösebb eredményt még nem produkált.

Ezzel szemben az 1866-i porosz-osztrák háború már érezette kriminalaetiologiai hatását és pedig kedvező irányban. E tekintetben Starke²⁾ utal arra a tényre, hogy bár ezen háború során a gazdasági helyzet eléggé nyomasztó és a természet is rossz volt, valamint kolerajárvány is hatását érezte, mégis

²⁾ Starke, W., Verbrechen und Verbrecher in Preussen 1854-1878, Berlin, 1884, 58. s. köv. old.

Poroszországban a kriminalitás jelentősen megapadt, különösen lopások, orgazdaságok, csalások és sikkasztások, valamint a testi sértések tekintetében.

Pregnánsabban domborodott ki a háború hatása Poroszországban a német-francia 1870/71. évi háború alkalmával. Míg 1869-ben átlagban 175.6 lakosra esett egy büntett és vétség miatt lefolytatott vizsgálat és 97.4 lakosra egy kihágás miatt lefolytatott vizsgálat, addig 1870-ben ezek az arányszámok felszöktek 176.8, illetve 118.1-re, 1871-ben pedig 227.8 és 113.3-ra, vagyis a kriminalitás csökkenő tendenciát mutatott.³⁾ És Franciaországban is a kriminalitás ez években hasonlóan alakult. És könnyű dolog e jelenségeknek magyarázatát adni! Mindkét nemzetben a háború elején felébredt erős nemzetközi érzés, hazaszeretet és nemzeti lelkesedés az önző érzéseknek háttérbe szorítását idézte elő.

Csakhogy még az 1870/71. évi francia-német háborúnak is aránylag rövid tartama mélyebben szántó megfigyelésekre és a háborúnak igazi demoralizáló hatásának megállapítására kevés alkalmat adott.

A hadi tényeknek és eseményeknek a kriminalitásra való kihatásának megfigyelésére sokkal több alkalom kínálkozott a világháború során. Bár tagadhatatlan, hogy kriminalgeneológiai kihatása tekintetében végleges véleményt még ma bajos mondani. Egyrészt mert a vonatkozó statisztikai adatok részben még nincsenek közreadva. Másrészt meg az összehasonlításoknak nagy akadályát képezi az a körülmény, hogy az adatgyűjtés a különféle jogterületeken más-más alapon történt. S következtetések vonását megnehezíti az a tény is, hogy nagy, szinte leküzdhetetlen akadályokba ütközik a bűnügyi statisztikai adatoknak a lakosság számához való viszonyítása. A hadi tények folytán bekövetkezett megszállások, főleg Francia- és Németországban, állandóan befolyásolták az illető jogterület büntető igazságszolgáltatása szempontjából figyelembe veendő lakosság számát; tehát a bűnügyi statisztikai adatoknak az illető jogterület lakosságának békebeli számához való viszonyítása nem adott volna hű képet! Kivételt képez e tekintetben Anglia,

³⁾ Starke W., Verbrechen und Verbrecher in Preussen 1854-1878, Berlin, 58. old.

amiért azt illetőleg helyenként ott, ahol ennek szükségét láttuk, ilyen arányszámításokat eszközöltünk és azokat be is mutattuk. Mindezek folytán sokhelyütt a kriminalitást feltüntető bűnügyi statisztikai adatok nyers felsorakoztatásával kellett beérnünk!

Ezzel szemben azonban konklúzióknak levonását hathatósan elősegíti az, hogy egyrészt a világháborúban résztvett és másrészt a neutrális állapotban maradt államok bűnügyi statisztikájának összehasonlítására is mód nyílik; és már e helyütt utalunk arra, hogy még a neutrális állapotban maradt államokban is érezhetővé vált a világháborúnak hatása a kriminalitás terén.

Az imént jelzett nehézségek okozzák azután azt is, hogy sok tekintetben csak általánosságokban tartott tanulságok levonásával kell beérnünk, ezeket azonban a felsorakoztatott statisztikai adatok, a világháborúban résztvett államok közül az Angliára, Franciaországra, Németországra és Magyarországra, a neutrális állapotban maradtak közül pedig a Németalföldre és a Svájc egy kantonjára: Zürichre vonatkozó adatok annál meggyőzőbben bizonyítják!

3. A világháború elején is, hasonlóan a megelőző hadjáratok során gyűjtött tapasztalatokhoz, a kriminalitás csökkenését lehetett észlelni, amit elsősorban a mozgósítások által a nép összetételében előidézett változások magyaráznak!

Így Angliában (Walest beleértve) míg a súlyosabb¹ (az assizes által és Quarter Session során elbírált) bűncselekmények száma volt 1911-ben 12.951, — 1912-ben 13.286, — 1913-ban 12.511 volt, — 1914-ben ez a szám 10.800, — 1915-ben 6010, — 1916-ban pedig 501 l-re apadt; vagyis egy millió lakosra⁴) viszonyítva esett 1911-ben 358, — 1912-ben 369, — 1913-ban 347, — 1914-ben 300, — 1915-ben csak 166, — és 1916-ban pedig már csak 139 súlyosabb bűneset. S hasoftl© irányzatot mutatnak a középsúlyú bűncselekmények (Indictable offences, elbírálva a Courts of Summary jurisdiction által);

⁴) Arányszámításainknál az 1911. évi angolországi népszámlálás eredményeit (Census of England and Wales, 1911, — Generalreport with appendices, — London, 1917, — 57. old.) vettük alapul, amely szerint ott akkor kerekén 36 millió lakost számoltak.

ezek összszáma volt 1911-ben 49.367, — 1912-ben 54.244, — 1913-ban 50.758, — 1914-ben pedig csak 47.759; vagyis esett egy millió lakosra 1911-ben 1371, — 1912-ben 1506, — 1913-ban 1409, — 1914-ben pedig csak 1326 közepsúlyú bűncselekmény; 1915-ben ezek a cselekmények már csekély emelkedést mutatnak; összszámuk ebben az évben 49.525; vagyis esett 1915-ben egy millió lakosra már 1375 közepsúlyú bűncselekmény, ami a közöttük előforduló nagyszámú vagyon elleni bűncselekményekre vezetendő vissza; ezek t. i. az alábbiak során még behatóbban megvilágítandó társadalmi kapillaritás következtében jóval hamarabb mutatnak a hadi események következtében emelkedést. És ugyanilyen a csekélyebb beszámítás alá eső (a Courts of Summary Jurisdiction által elbírált) cselekmények tendenciája is; ezek összszáma 1911-ben 684.512, — 1912-ben 717,383, — 1913-ban 731,048, — 1914-ben 674,524, — és 1915-ben csak 581,969 volt;⁵⁾ vagyis esett egy millió lakosra 1911-ben 19.014, — 1912-ben 19.927, — 1913-ban 20.306, — 1914-ben 18.736, — és 1915-ben csak 16.165 csekélyebb súlyú deliktum.

Franciaországban is⁶⁾ míg 1913-ban a bűnügyi feljelentések összszáma 591/692 volt ez a szám 1914-ben 402.161-re, majd 1915-ben 316.523-ra apadt le. S bár ez a csökkenés az összes bűncselekményekre kihatott, mégis a legszembetűnőbb ez az ember élete és testi épsége ellen irányuló cselekményeket illetőleg.

És ugyanilyen a helyzet Németországban is,⁷⁾ hol a büntettek és vétségek miatt jogerősen elítélt egyéneknek száma volt 1913-ban 652.381, — 1914-ben 535.579, — 1915-ben csak 486.005, — és 1916-ban már csak 398.304 volt.

Hazánkban⁸⁾ pedig a kir. törvényszékek és kir. járásbíró-

⁵⁾ Lásd ez adatokat: Judicial Statistics, England and Wales, 1920: Part I. Criminal Statistics, London, 1922, 11. s köv. old.

⁶⁾ Lásd: Compte général de l'administration de la justice criminelle pendant l'année 1919: France—Algérie—Tunisie, Paris, 1921, X.; ezt a munkalatot a továbbiak során Compte rövidítéssel idézzük majd!

⁷⁾ Lásd e tárgyban: Statistik des Deutschen Reichs: Kriminalstatistik für das Jahr 1913, 1914, 1915 und 1916, Berlin, 1918 folyt.

⁸⁾ Lásd: Magyarország igazságügye az 1913, 1914, 1915—18. években, Budapest, 1915. s folyt., a 31-, 21., illetve 17. táblázat!

ságok előtt jogerősen befejezett büntető ügyekben elítélt személyek száma volt 1913-ban 125.932, — 1914-ben ez 105.252, — 1915-ben csak 84.221, — 1916-ban pedig már csak 77.371 volt. .. De nemcsak a világháborúban résztvevő államok bűnügyi statisztikája mutat ilyen jelenségeket, hanem a neutrális állapotban maradt államok igazságügyi statisztikája is hasonló tényekről tesz tanúságot.

Németalföldön⁹⁾ a jogerős elítéltetéseknek összáma volt 1912Jben 15.768, — 1913-ban 15.450, — 1914-ben pedig csak 14.709. Vagyis esett 10.000 lakosra elítéltetés 1912-ben 26, — 1913-ban 25.1, — és 1914-ben pedig csak 23.4.

Svájcban, Zürich kantonban pedig ugyancsak ilyen a kriminalitás tendenciája, amennyiben ott jogerősen elítéltetett 1913-ban összesen 3687, — 1914-ben 3125, — és 1915-ben csak 2550 egyén.¹⁰⁾

Ha kutatjuk ennek a jelenségnek, a kriminalitásnak a nagy háborúk elején való csökkenésének okait, ezt véleményünk szerint a hadviselő államokban az ott fellobbanó nemzeti lelkesedésben, a felébredt hazaszeretetben és lelkesedésben kell keresnünk; amely azután a szomszéd jogterületekre is kihatással van; a háborúk során tanúsított áldozatkészség példái nemcsak az illető országokban, hanem a szomszéd országokban is jó hatással vannak és ott is a közszellem és a törvénytisztelet megerősödését, következményeiben pedig a kriminalitás apadását idézik elő.

4. S bár ez a csökkenés meglehetősen egyenletesen oszlik el az összes deliktumokat illetőleg, mégis a legszembeötlőbb az ember élete és testi épsége elleni cselekményeknél.

Így Németországban¹¹⁾ a gyilkosságok miatt történt és 1913-ban jogerőre emelkedett elítéltetések száma volt 110, — 1914-ben 82, — 1915-ben 74, — és 1916-ban pedig 71; a szándékos emberöléseket illetőleg ezen számok 1913-ban 110, —

⁹⁾ Lásd: Statistik van Nederland, No. 363: Crimineele Statistik over het Jaar 1921, Gravenhage, 1923, V. és VI. old.

¹⁰⁾ Lásd: Rechenschaftsbericht des Obergerichtes und Kassationsgerichtes an den Kantonsrat des Kantons Zürich der Jahre 1913, 1914, 1915; Winterthur, 1914 folyt.

¹¹⁾ Lásd: Statistik des Deutschen Reiches: Kriminalstatistik für das Jahr 1913, 1914, 1915, 1916 und 1917; Berlin, 1918 folyt.

1914-ben 107, — 1915-ben 40, — 1916-ban 41, — és 1917-ben pedig csak 28; a könnyű testi sértések száma pedig 1913-ban 22.324 volt és ez fokozatosan leapadt 1914-ben 16.380-ra, 1915-ben, 8706-ra, 1916-ban 7255-re, 1917-ben pedig 5541-re; a középsúlyú testi sértések száma pedig volt 1913-ban 90.262, — 1914-ben 70.059, — 1915-ben 32.711, — 1916-ban 27.664, — és 1917-ben 20.225; a súlyos testi sértések száma pedig volt 1913-ban 120, — 1914-ben 114, — 1915-ben 54, — 1916-ban 33, — és 1917-ben 15; a halált okozott súlyos testi sértések száma pedig volt 1913-ban 329, — 1914-ben 291, — 1915-ben 169, — 1916-ban 106, — és 1917-ben 81.

Franciaországban pedig¹²⁾ míg a gyilkosságok száma 1913-ban 193, — 1914-ben 168 volt, 1915-ben ez a szám 59-re apadt le; az emberölések száma a jelzett években 283-ról 254-re, majd 113-ra szállt le; a halált okozott súlyos testi sértések száma pedig 136-ról 84-re, utóbb 47-re, — a súlyos testi sértéseké 34-ről 20-ra, majd 13-ra, — és végül a testi sértések száma 36.401-ről 20.836-ra, majd 1915-ben 14.623-ra, 1916-ban pedig 14.310-re szállt le. S hasonló tendenciát mutatnak Franciaországban egyéb erőszakos bűncselekmények is; így a hatóságok elleni erőszak deliktumai az 1913—1916. években 13.444-ről 9812-re, majd 7769-re, utóbb pedig 7373-ra csökkent.

Angliában és Walesben¹³⁾ a gyilkosságok száma volt 1913-ban 67, — 1914-ben 55, — és 1915-ben 47; a szándékos emberölések száma volt 1913-ban 136, — 1914-ben 118, — 1915-ben 119, — 1916-ban 102, — 1917-ben 101, — és 1918-ban 66; a súlyos testi sértések (felonious wounding és malicious wounding) számai pedig voltak 1913-ban 128 és 531, — 1914-ben 120 és 497, — 1915-ben 70 és 325, — 1916-ban 53 és 198, — 1917-ben pedig 51 és 147.

Magyarországon¹⁴⁾ pedig a gyilkosságok és szándékos emberölések száma 1913-ban 416 volt, 1914-ben ez 311, — 1915-ben 248, — 1916-ban csak 177 és 1917-ben már csak 165 volt; a

¹²⁾ Lásd: Comptes, XIII. és XVI. old.

¹³⁾ Lásd: Judicial Statistics, England and Wales, 1920, Part I. Criminal Statistics, London, 1922, 11. old.

¹⁴⁾ Lásd: Magyarország igazságügye az 1913, 1914, 1915—1918. években, Budapest, 1915. folyt., a 31., 21., illetve 17. táblázat!

testi sértések száma 1913-ban 23.290, — 1914-ben csak 18.114, — 1915-ben 10.894, — 1916-ban csak 8893 és 1917-ben már csak 8340 volt. A hatóságok ellen elkövetett erőszakok száma pedig 1913-ban 2959, — 1914-ben 2273, — 1915-ben 1283, — 1916-ban csak 904, — 1917-ben pedig 911 volt.

És a világháborúban neutrális Németalföld¹⁵⁾ bűnügyi statisztikája is hasonló irányzatú hullámzásokat mutat; ott a gyilkosságok számának átlaga az 1911—1915. években 10 volt; 1916-ban ezen deliktumok száma leapadt 7-re, 1917-ben pedig 4-re szállt le. A szándékos emberölések 1911-1915. évi átlaga pedig 20; 1916-ban számuk 17, 1917-ben pedig 25 és 1918-ban 16 volt. A halált okozott súlyos testi sértések 1911-1915. évi átlaga 85,2 volt, ellenben 1916-ban e cselekmények száma 85, 1917-ben 63 és 1918-ban pedig csak 52 volt,

Zürich kantonban¹⁶⁾ pedig az illető évben elbírált testi sértések száma volt 1913-ban 310, — 1914-ben csak 260, — 1915-ben 164, — 1916-ban 178, — és 1917-ben pedig csak 118,

A mozgósítások folytán, amelyek a neutrális államokban is helyt fogtak, a legerőteljesebb korban levő férfiak nagy része a polgári bíróságok hatásköre alól kivonattak; a harctéren és katonai szolgálatuk során elkövetett cselekményeik rendszerint más utón nyernek megtorlást. Ezek a nép" összetételében beállt változások elsősorban éppen a legegészségesebb és legerősebb testalkatú egyéneket érték, akik éppen erős testalkatuk folytán legalkalmasabbak az erőszakos, első sorban az ember élete és testi épsége ellen irányuló cselekmények elkövetésére.

Hogy ezek a számok miképpen oszlanak el város és vidék közt, erre nézve adatok sajnos alig állanak rendelkezésre, A tapasztalat e téren általában véve az, hogy a nagyobb városokban a csökkenés csak kisebb, mert ott a háborúnak a kriminalitást növelő hatása hamarabb válik érezhetővé az u, n, társadalmi kapillaritásnak ottan való gyorsabb érvényesülése révén, amint erre részletesebben rá fogunk mutatni. így például hazánkban,

¹⁵⁾ Lásd Statistik van Nederland, No. 363: Crimineele Statistiek over het Jaar 1921, Gravenhage, 1923, X. old.

¹⁶⁾ Lásd: Rechenschaftsbericht des Obergerichtes und des Kassationsgerichtes an der Kantonsrat des Kantons Zürich bezüglich der Jahre 1913-1921, Winterthur, 1914 folyt.

Budapesten az ottani kir. ügyészséghez¹⁷⁾, míg 1914-ben 16.287 feljelentés érkezett, addig 1915-ben nem sokkal kevesebb, azaz 15.342 feljelentés érkezett, annak ellenére, hogy 1915-ben a katonai szolgálatot teljesítők száma már tetemesen megnövekedett.

5. Hogy a kriminalitás terén beállt változást, amint jeleztük, többek közt az erőteljes korban levő férfiak katonai szolgálatba állása idézte elő, ezt bizonyítják a katonaköteles korban levő néposztályokra vonatkozó bűnügyi statisztikai adatok is.

Például Franciaországban¹⁸⁾ a férfinemet illetőleg főként a katonaköteles korban levők kriminalitása apadt le; közöttük a 21-24 évesek kriminalitása a büntetteket illetőleg, míg 1913-ban 269 esetre, addig ez 1914-ben csak 193-ra, 1915-ben pedig már csak 114-re rúgott; a 25-29 évesek hasonló adatai 376, 247 és 120 voltak; a 30-39 éveseket illetőleg pedig 514, 384 és 177, S a vétségek miatt történt elítélések általában is hasonló jelenségről tesznek tanúságot, amennyiben vétség miatt elítéltetett 1913-ban 202.122 férfi, 1914-ben csak 134.341 és 1915-ben pedig már csak 77.209 férfi.¹⁹⁾

Hazánkban²⁰⁾ pedig míg a 18-21 éves férfiaknak a kir. törvényszékek és kir. járásbíróságok által elbírált kriminalitása 1913-ban 9312 esetre, 1914-ben 9971, ez 1915-ben csak 5177, 1916-ban 2698, — 1917-ben csak 2692 esetre rúgott; a 22—29 éves férfiakat illetőleg pedig ezek a számadatok 1913-ban 15.538, — 1914-ben 11.951, — 1915-ben 4443, — 1916-ban csak 3051, — és 1917-ben 3242; a 30—49 éveseket illetőleg pedig e számok 1913-ban 17.609, — 1914-ben 15.223, — 1915-ben 11.026, — 1916-ban 7177, — és 1917-ben csak 6835.

Nemcsak a háború által előidézett nemzeti lelkesedés fokozza az emberekben az összetartás érzetét, az egymásra utaltság tudatát, valamint az áldozatkészség érzelmét, de egyéb körülmények is a kriminalitás csökkenését még csak fokozzák. Köztudomású tény, hogy az idegen állampolgárok kriminali-

¹⁷⁾ Lásd: Auer, Büntettek és bűncselekmények a háború alatt, Budapest, 1917, 4. old.

¹⁸⁾ Lásd: Comptes XIV. old.

¹⁹⁾ Lásd: Comptes XV. old.

²⁰⁾ Magyar ország igazságügye az 1913, 1914, 1915-1918. években, Budapest, 1915. s folyt., lásd a 37, 35, 21, illetve 17. táblázat!

tása mindenkor magasabb, mint valamely ország honi polgárainak bűnözése. A háborúk kezdetével a hadviselő államok területéről az idegenek kiözönlenek, ami azután ugyancsak a kriminalitás tetemes apadását vonja maga után. Még a neutrális államokban is látjuk ezen jelenséget; Zürich kantonban, ahol mindig sok volt a külföldi, ezen bűnözők száma hatalmas apadást mutat; számuk 1913-ban 1356, — 1914-ben 1187, — 1915-ben csak 604, — 1916-ban már csak 598; 1917-ben e szám emelkedik 639-re, 1918-ban 729-re, ami talán az orosz területekről valq» emigrálás megindulásával van összefüggésben; utóbb 1919-ben a külföldi büntettek száma volt 628, — 1920-ban 510, — és 1921-ben pedig csak 444 volt.²¹⁾ A behívások innen is sok külföldit hazaszóltottak, ami által eleinte a külföldieknek kriminalitása is apadást szenvedett.

Annak pedig, hogy 1918 után a Svájcban bűncselekményeket elkövető külföldiek száma annyira megcsappant, az oka kézenfekvő; csak kevés külföldi volt abban az előnyös vagyoni helyzetben, hogy a valutáris szempontokból nagyon drága Svájcban tartózkodhassak és következésképpen ottan való kriminalitásuk is alaposan megcsappant.

6. Sajnos azonban a világháború hosszú tartamának során a mindinkább fokozódó nehézségek, a nagy emberáldozatok feletti gyász is elég hamar háttérbe szorította azokat a fenköiti érzéseket, amely a világháború elején a kriminalitás csökkenését idézték elő.

S csökkenti a háborúnak a kriminalitást apasztó hatását még az is, hogy a hadbavonulások után visszamaradt lakosság egy része olyan, amely testi fejlődés tekintetében elmaradt és ennek folytán szellemi és erkölcsi tekintetben is alacsonyabb értékű és következésképpen hamarabb követ el bűncselekményeket.

Az utóbb jelzett körülmények azután a világháború hosszabb tartama során, a rendes békeállapotok helyreálltaig, tényleg mindenütt a kriminalitás tetemes fokozását idézték elő, amint ezt a következő statisztikai adatok igazolják.

²¹⁾ Lásd ez adatokat: Rechenschaftsbericht des Obergerichtes und des Kassationsgerichtes an den Kantonsrat des Kantons Zürich, bezüglich der Jahre 1913.1921, Winterthur, 1914 folyt.

Angliában és Walesben a súlyosabb (az összes által, valamint a Quarter Sessions során elbírált) bűncselekmények, amelyek minimális számával ezen periódusban 1916-ban találkozunk, amikor az 5011 volt, innen kezdve fokozatosan emelkedik; számuk 1917-ben 5586-ra, 1918-ban 5904-re, 1919-ben 7883 és 1920-ban pedig 9130-ra emelkedik ²²⁾; vagyis esett egy millió lakosra viszonyítva 1916-ban 139, — 1917-ben 155, — 1918-ban 164, — 1919-ben 219, — és 1920-ban pedig 28.1 súlyosabb jellegű bűncselekmény. A Courts of Summary Jurisdiction által elbírált „Indictable Offences” minimumával pedig már 1914-ben találkozunk, számuk ekkor 47.759; az 1915. évi emelkedés minimális: 49.525, — 1916-ban azonban számuk már 53,606, — 1917-ben 57,419; ezt követőleg meglehetősen nagy változást mutatnak; számuk 1918-ban 52.467, — 1919-ben-45.65%. — és 1920-ban 51.487; ezek a cselekmények egy millió lakoshoz viszonyítva a következő arányszámokat adják és pedig 1914-ben esik egy millió lakosra 1326, — J9.15.-ben 1375, — 1916-ban 1489, — 1917-ben 1595, — 1918-ban 1457, — 1919-ben 1268, — és 1920-ban pedig 1430 ilyen deliktum. Az enyhébb súlyú, a Courts of Summary Jurisdiction által elbírált „Non-Indictable Offences” minimumával 1915-ben találkozunk, ekkor számuk 581.969, míg 1916-ban számuk 663.824, — 1917-ben 503,177, — 1918-ban 427.572, — 1919-ben 538.705, míg végezetül 1920-ban pedig számuk 663.308-at tesz ki; vagyis esett egy millió lakosra 1915-ben 16.165, — 1916-ban 18,439, — 1917-ben 13.977, 1918-ban 11.877, — 1919-ben 14.964, — és 1920-ban 18,424 ilyen cselekmény,²³⁾ Hogy Angliában azok a változások, amelyekkel a többi hadviselő államokban már az 1915—16, években találkozunk, csak egy-két évvel később állanak be, ezt talán annak kell betudni, hogy a nagyobb számú bevonulások Angliában ugyancsak jóval később történtek,

S hasonló irányzatot mutat Franciaország kriminalitása is. Amint már jeleztük, a feljelentések száma Franciaországban 1913-ban 591.692 volt; 1914-ben ez a szám 402.161-re, 1915-ben

²²⁾ Judicial Statistics, England and Wales, 1920, Part I.: Criminal Statistics, London, 1922, 11. old.

²³⁾ Lásd: Judicial Statistics, England and Wales, 1920, Part I.: Criminal Statistics, London, 1922, 12. és 14. old.

316.523-ra apadt; a háború további tartama során azonban — az imént jelzett tényezők hatása folytán — a feljelentések száma fokozatosan 1916-ban 347.348-ra, 1917-ben 390.014-re, 1918-ban pedig már 460,502-re szökött fel,²⁴⁾

Németországban²⁵⁾ pedig, mint erre már reámutattunk, 1916-ban a büntettek és vétségek miatt történt elítélések száma 398.304 volt; ettől az időponttól kezdve emelkedést látunk: 1917-ben a számuk 408.306-ra emelkedik; az 1918—20- évi bűnügyi statisztikai adatok sajnos még nem lettek közreadva, azonban az 1921, évre vonatkozó adatok már 742,976 ilyen cselekményről számolnak be,

S hasonló képet mutat a neutrális államok kriminalitása is!

Igy például Németalföldön²⁶⁾ az elítéltekétek összszáma volt 1915-ben 15.715, — 1916-ban már 25.886, — 1917-ben 37.553, 1918-ban pedig 41,404, — 1919-ben viszont 40.782, — és 1920-ban pedig 28.917, És a neutrális Svájc Zürich kantonjának bűnügyi statisztikája is hasonló jelenségről tesz tanúságot; ott az elítéltek összszáma 1915-ben 2550, — 1916-ban 3012, — 1917-ben 3325, — 1918-ban 3982 volt,²⁷⁾

7. És a kriminalitásnak a háborúk során való emelkedése összefüggésben áll még a következő tényezőkkel és okokkal is.

Az egyik ilyen ok az u. n. társadalmi kapillaritásban rejlik, amely alatt azt a tényét értjük, hogy a hadbavonult férfiak helyére sok helyütt oda nem való elemek, a kísértésekkel szemben kellő ellentállóképességgel nem bíró nők, vagy fiataikorúak kerülnek. Közülük sokan ezen állásokban idáig meg nem szokott keresethez és ennek következtében olyan élvezetekhez jutnak, amelyekben előbb részük alig volt; főleg ezek során téved azután sok fiataikorú a bűn útjára,

A békeviszonyok helyreálltával, a hadbavonultak leszerelésével és a kereseti lehetőségek változásával pedig, ha kell, még

²⁴⁾ Lásd: Compte X. oldal.

²⁵⁾ Lásd: Statistik des Deutschen Reichs: Kriminalstatistik für das Jahr 1916, 1917 und 1921, Berlin, 1921 folyt.

²⁶⁾ Statistik van Nederland No. 363. Crimineele Statistik over het Jaar 1921, Gravenhage, 1923, V. old.

²⁷⁾ Lásd ez adatokat: Rechenschaftsbericht des Obergerichtes und des Kassationsgerichtes an den Kantonsrat des Kantons Zürich, bezüglich der Jahre 1915, 1916, 1917, 1918, Winterthur, 1916 folyt.

tiltott úton is ezen szórakozások további kielégítését fogják megkísérelni.

Akárhány háborús iparban, például a löveggyártó üzemekben sok ilyen elemmel, fiatalkorú és női munkással lehetett találkozni.

S mindennek megfelelően azután tényleg a nők és a fiatalok kriminalitása hatalmasan megnőtt.

Németországban²⁸⁾ a fiatalkorúak által elkövetett lopások száma volt 1913-ban 22.520, — 1914-ben 19.450, — 1915-ben 29.137, — 1916-ban 36.317, — és 1917-ben már 44.421. Az általuk elkövetett minősített lopások száma pedig volt 1913-ban 5679, — 1914-ben 4938, — 1915-ben 8296, — 1916-ban 12.158, — és 1917-ben már 17.490. A fiatalkorúak által elkövetett sikkasztások száma pedig volt 1913-ban 2729, — 1914-ben 2352, — 1915-ben 3102, — 1916-ban 3392, — és 1917-ben már 4059. A dologi bűnpártolásoknak száma volt 1913-ban 1420, — 1914-ben 1258, — 1915-ben 2368, — 1916-ban 3065, — és 1917-ben már 4107. Csalásokat követtek el fiatalkorúak 1913-ban 1734 esetben, — 1914-ben 1467, — 1915-ben 1694, — 1916-ban 2462, — és 1917-ben már 2789 esetben. Nem minősített okirathamisításokat pedig fiatalkorúak elkövettek 1914-ben 76, — 1915-ben 94, — 1916-ban már 235, — és 1917-ben 478 esetben. Azok a különféle pozíciók, amelyekben a fiatalkorúak a bevonult idősebbeket helyettesítették, bő alkalmat adtak az ilyen természetű deliktumok elkövetésére. És a nők kriminalitása is ezeket a cselekményeket illetően hasonló változásokat mutat. Németországban a sikkasztást elkövetett női büntetteknek száma 1913-ban 4985 volt, — 1914-ben 4748, — 1915-ben 3847, — 1916-ban 4650, — 1917-ben már 5941. Csalást pedig elkövettek nők 1913-ban 3774 esetben, — 1914-ben 4748 esetben, — 1915-ben 3847, — 1916-ban 4650, — és 1917-ben már 5941 esetben. Okirathamisítást pedig 1913-ban 1228, — 1914-ben 1241, — 1915-ben 1257, — 1916-ban 2022, — és 1917-ben 3337 esetben. Végül nem minősített lopást nők elkövettek Németországban 1913-ban 18.199 esetben, — 1914-ben 16.572 esetben, — 1915-ben 21.176, — 1916-ban 25.453, — és 1917-ben már

²⁸⁾ Lásd ez adatokat: Statistik des Deutschen Reichs: Kriminalstatistik für das., Jahr 1913, 1914, 1915, 1916 und 1917, Berlin, 1918 folyt.

37.735 esetben. Akárcsak a kriminalitásnál általában, de különösen a férfiak kriminalitásában, itt is a háború elején az általános lelkesedés által előidézett erkölcsi felbuzdulás hatása alatt csökkenést látunk, azonban míg a férfiaknál a kriminalitásnak ellenkező irányba való haladása jóval később, harc képtelenné lételük folytán való leszerelésük, vagy a harcterről egyéb okból való hazatérésükkor áll be, addig a nők és a fiatalokúak kriminalitása terén ez az irányváltás jóval hamarabb következik be,

S hasonló hullámzásokat látunk a többi országok kriminai-statisztikájában is!

— Angliában és Walesben²⁹⁾ a fiatakorúak bírósága által elítéltek száma volt:

Bűncselekmény	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Rablás, sikkasztás, orgazdaság miatt . .	12,595	12,823	17,821	20,463	20,974	17,661	11,445
Testi sértés miatt . .	252	194	210	240	315	313	208
Tiltott szerencsejáték miatt	2716	2078	2284	2623	2595	3772	2506
Dologrongálás miatt .	4765	5098	6900	6930	8571	9242	7150
A fiatakorúak összes kriminalitása	37,520	36,929	43,981	47,342	51,323	49,000	40,473

A fiatakorúak által elkövetett lopások száma pedig volt³⁹⁾ 1913-ban 3586, — 1914-ben 3843, — 1915-ben 5725, — 1916-ban 7498, — 1917-ben már 7787; azonban 1918-ban már csak 6168, 1919-ben 3738, — és végül 1920-ban csak 3290 a fiatakorúak által elkövetett lopási esettel találkozunk.

És a nők kriminalitása Angliában és Walesben sok tekintetben hasonló képet mutat; így elítéltetett

²⁹⁾ Lásd: Judicial Statistics, England and Wales, 1919, Part I.: Criminal Statistics, London, 1921, 8. old.

³⁰⁾ Lásd: Judicial Statistics, England and Wales, Part I.: Criminal Statistics, 1913-1920, London, 1915. folyt.

Bűncselekmény	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Lopás miatt	382	312	227	171	220	246	213	212
Csalás miatt	50	50	47	31	47	48	42	39
Orgazdaság miatt	72	39	26	33	61	63	67	54

Franciaországban pedig még a 16-20 évesek által elkövetett és a bíróságok által elbírált büntettek száma 1915-ben csak 177 volt, ez a szám azután fokozatos emelkedést mutat; 1916-ban 240, — 1917-ben már 298, — 1918-ban pedig 366-tal kulminál.³¹⁾ A 18 éven aluli korban levő fiatalok által elkövetett vétségek száma pedig hasonló változásokat mutat; 1914-ben 9991, — 1915-ben 14.204, — 1916-ban 17.922, — 1917-ben már 21.747, — és 1918-ban pedig 22.549-re emelkedik,³²⁾ S hasonló hullámzást mutatott a nők kriminalitása is. Míg az általuk elkövetett büntettek száma 1914-ben csak 145, — ez a szám 1915-ben 164-re,— 1916-ban már 334-re, — 1917-ben 368-ra,— és 1918-ban viszont 361-re rug.³³⁾ A nők kriminalitása a vétségek tekintetében pedig hasonlóan változott; 1914-ben az általuk elkövetett és a bíróságok által elbírált vétségek száma 26.637 volt; 1915-ben ez a szám már 33.474, — 1916-ban 37.633, — 1917-ben 38.244, — 1918-ban 45.284, — és 1919-ben 53.149-re emelkedett.³⁴⁾

A fiatalok és a női büntetettek száma megnövekedésének arányát illusztrálja a francia hivatalos bűnügyi statisztikának ama megállapítása is,³⁵⁾ amely szerint ebben a periódusban vagyis az 1914-től 1918-ig terjedő időszakban a férfiak és a nők kriminalitása közti arány 86 : 14 arányról 72 : 28-ra módosult, vagyis a nők kriminalitása a kétszeresre emelkedett. S hasonlóan a fiataloknak a felnőttek kriminalitásához való aránya aránylag még jobban, 5%-ról 14%-ra emelkedett, vagyis a fiatalok kriminalitása a békebelinek majdnem

³¹⁾ Lásd: Compte XIV. old.

³²⁾ Lásd: Compte XV. old.

³³⁾ Lásd: Compte XIV. old.

³⁴⁾ Lásd: Compte XV. old.

³⁵⁾ Lásd: Compte XVII. old.

háromszorosára szökött fel. S ugyanilyen volt a helyzet Magyarországon is!³⁶⁾ A lopás büntette miatt elítélt fiatalkorúak száma volt 1913-ban 2341, — 1914-ben 2062, — 1915-ben 3311, — 1916-ban már 3762, — 1917-ben pedig már 4144. A lopás vétésége miatt a kir. törvényszékek és kir. járásbíróóságok által elítélt fiatalkorúak száma 1913-ban 2307, — 1914-ben 2121, — 1915-ben már 3049, — 1916-ban 4399, — és 1917-ben már 5338. Az általuk elkövetett orgazdaságok és bűnpártolások száma pedig 1913-ban 230, — 1914-ben 274, — 1915-ben már 373, — 1916-ban 556, — és 1917-ben már 696 volt.

A fiatalkorú korosztályok kriminalitását fokozta még a családfenntartók bevonulása és azoknak a haza védelmében való elesése, sok anyának keresetre való utalása és ennek folytán számos fiatalkorúnak felügyelet nélkül való maradása. Ez a jelenség minden hadviselő államban tapasztalhatóvá vált a hadi események folytán és azok tartalma során. A tanítók nagy részének hadbavonulása és a tanítás intenzitásának csökkenése pedig még csak fokozta a fiatalkorúak kriminalitását.

De nemcsak a hadviselő államokban, hanem a semleges állapotban maradt államokban is hasonló jelenségeket látunk. A semlegesek is bizonyos fokig hadi felkészültségbe kerültek, ctt is bevonulások történtek, amelyek következtében azután hasonló jelenségek mutatkoztak.

Németalföldön³⁷⁾ a fiatalkorú büntettek száma volt 1913-ban 14.956, — 1914-ben 14.223, — 1915-ben 14.845, 1916-ban pedig 23.030, — 1917-ben 32.046, — 1918-ban már 36.341, — és 1919-ben 37.186-tal kulminál; 1920-ban lepad 27.077-re, — és 1921-ben 20.227-re. Zürich kantonban³⁸⁾ pedig a 12—19 évesek által elkövetett bűncselekmények száma volt 1914-ben 348, — 1915-ben 284, — 1916-ban 414, — 1917-ben

³⁶⁾ Magyarország igazságügye az 1913, 1914, 1915—1918. években, 1915. s folyt., lásd a 35, 40, 21, illetve 17. táblázatot! A járásbíróóságok által történt elítéltésekre vonatkozólag lásd még az 1913. évi kötet 34. táblázatát is!

³⁷⁾ Lásd: Statistik van Nederland No. 363: Crimineele statistiek over bet jaar 1921, Gravenhage, 1923, IX. old.

³⁸⁾ Lásd: Rechenschaftsbericht des Obergerichtes und des Kassationsgerichtes an den Kantonsrat Zürich, bezüglich der Jahre 1914-1921 Winterihur, 1915 folyt.

481, — 1918-ban már 541, — 1919-ben viszont 385, — 1920-ban 395, — és 1921-ben 396.

Érdekes jelenség az, hogy a neutrális államokban a társadalmi kapillaritás által okozta nagyobb kriminalitás csak később jelentkezik. E jelenségnek okai kézenfekvők. Míg a hadviselő államokban a kriminalitásban ható okok nyomban bekövetkeztek, a neutrális államokban ezek a ható okok csak fokozatosan álltak elő és nem olyan intenzíven, hiszen ott a katonai szolgálatra való behívások csak kisebb mértékben fogtak helyt, — és ennek folytán azután ezen kriminalitási tényezők közvetett kihatása is a semleges államokban csak később és csak kisebb mértékben vált érezhetővé.

8. Sajnos a háború hosszabb tartama során a mindinkább fokozódó nehézségek, valamint a nagy emberáldozat feletti gyász is a fenkölt érzéseket elég hamar háttérbe szorították és következményképpen azután a háború további során, a rendes békeállapotok helyreálltáig a kriminalitás fokozódott.

Azok a tulajdonságok, melyeket a katonákban szükség esetén kényszerintézkedések által is fejleszteni kell azért, hogy a békés polgárból használható katona váljék, mint az elszántság, az ellenséges emberéletnek, sokszor pedig a milliárdokat érő jószágoknak hadműveleti célokból való kíméletlen megsemmisítése, — mindez távolról sem alkalmas arra, hogy főleg a kevésbé művelt néposztályokban a polgári világba való visszatérés idejére alkalmas világnézetet teremtsen. Következé-
"menye ennek legjobb esetben a gazdálkodásra való hajlam és az emberi természetnek eldurvulása, ami főleg az ember élete elleni deliktumok, a testi sértések és a hatóságok elleni erőszakok és sok egyéb cselekmény szaporodását idézi elő.

A statisztikai adatok ezeket az állításokat, sajnos, csak túlságosan is meggyőzően igazolják!

Németországban bár az 1918-1920. évekre vonatkozó bűnügyi statisztikai adatok közreadva még nem lettek, a többi ezen periódusba eső évek adatai is erről a folyamatról tesznek tanúságot. Bár az 1913-16. évi adatokra már utaltunk is, az áttekinthetőség kedvéért némi ismétlésekbe kell bocsátkoznunk. Az elbírált gyilkosságok száma volt 1913-ban 110, — 1914-ben 82, — 1915-ben 68, — 1916-ban 74, — 1917-ben pedig 71, — és 1921-ben már 243. Szándékos emberölés miatt elítéltetett

1913-ban 110 egyén, — 1914-ben 107, — 1915-ben 40, — 1916-ban 41, — 1917-ben 28, — azonban 1921-ben már 163 egyén. A könnyű testi sértések száma volt 1913-ban 22.324, — 1914-ben 16.380, — 1915-ben 8706, — 1916-ban 7255, — 1917-ben csak 5541, — azonban 1921-ben már 11.948. A közép-súlyú testi sértések száma pedig 1913-ban 90.262, — 1914-ben 70.059, — 1915-ben 32.711, — 1916-ban 27.664, — 1917-ben 20.225, — 1921-ben azonban már felemelkedik ez a szám 32.918-ra, A legsúlyosabb testi sértések száma pedig volt 1913-ban 120, — 1914-ben 114, — 1915-ben 54, — 1916-ban 33, — 1917-ben 15, — és 1921-ben viszont 46. A halált okozott súlyos testi sértések száma 1913-ban 329, — 1914-ben 291, — 1915-ben 106, — 1916-ban 106, 1917-ben 81, — azonban 1921-ben már 154 volt.³⁹⁾ A kriminalitásnak a háború elején való csökkenése után az emelkedés nem kezdődik azonos időpontban az összes deliktumokat illetően; ezeket az eltéréseket e komplikált társadalmi jelenségek keretében olyan faktorok okozzák, amelyek felderítése és megfigyelése lehetetlen.

Franciaországban is pregnánsan domborodnak ki eme jelenségek. A gyilkosságoknak már jelzett és 1915-ig apadó száma (1913 : 193, — 1914 : 168, — 1915 : 59.) 1916-ban már emelkedést mutat, számuk 1916-ban 69, — 1917-ben pedig már 83, — 1918-ban 95, — 1919-ben pedig már 103; s hasonló változásokat mutat a szándékos emberölések száma (1913 : 283, — 1914:254, — 1915:113.) is, amely 1916-ban 122, — 1917-ben 149, — 1918-ban 180, — és 1919-ben pedig már 192-re emelkedik.⁴⁰⁾ És a hadköteles korban levőkre vonatkozó számadatok is hasonló tendenciát mutatnak; 1915-ig kriminalitásuk apadt; 1916-ban már kezd emelkedni, aminek okát adni nem nehéz, ekkor e korosztályokban már akadt sok rokkant és leszerelt, akik azután csak nehezen tudtak beilleszkedni a polgári életbe; így a 21—24 évesek által elkövetett bűntettek száma volt 1916-ban 126, — majd 1917-ben 216, — 1918-ban 256, — 1919-ben 216; a 25—29 éveseknél 1916-ban ez a szám 157, — 1917-ben 181, — 1918-ban már 259, — 1919-ben pedig

³⁹⁾ Lásd ez adatokat: Statistik des Deutschen Reichs: Kriminalstrüistik für das Jahr 1913, 1914, 1915, 1916, 1917 und 1921, Berlin, 1918 folyt.

⁴⁰⁾ Lásd: Compte XIII. old.

261 volt.⁴¹⁾ Franciaországban az 1919. év bűnügyi statisztikai adatok némely tekintetben tehát már a békeévek állapotára való lassú átmenetet kezdik mutatni. Bár egyes cselekményeket illetőleg kivételesen még nagy az emelkedés, mint például a testi sértések vétségét (1918 : 12.997, — 1919 : 16.403.), és a hatóság elleni erőszakok és erőszakoskodások (outrages) cselekményeit (1918:6916, — 1919:7186.), valamint a szemérem elleni cselekményeket (1918 : 1659, — 1919 : 4860.) illetőleg,⁴²⁾ mégis a javulás előjeleit félreismerni alig lehet,

S az Angolországra és Walesre vonatkozó statisztika sem mutat más képet. Ott az Assizes által, azután a Quarter Sessions során, valamint Summarily elbírált⁴³⁾ gyilkosságok száma 1913-ban 67, — 1914-ben 55, — 1915-ben 47, — 1916-ban 54, — 1917-ben 48, — 1918-ban 57, — 1919-ben viszont 83. — és 1920-ban 90; szándékos emberöléseké pedig 1913-ban 136, — 1914-ben 118, — 1915-ben 119, — 1916-ban 102, — 1917-ben 101, — 1918-ban 66, — 1919-ben viszont 109,— és 1920-ban pedig már 125; súlyosabb természetű sértések száma pedig 1913-ban 131, — 1914-ben 126, — 1915-ben 78, — 1916-ban 57, — 1917-ben 52, — 1918-ban viszont 59, — 1919-ben 104, — és 1920-ban 123. A szemérem elleni súlyosabb bűncselekmények száma pedig volt 1913-ban 1939, — 1914-ben 1879, — 1915-ben 1543, — 1916-ban 1471, — 1917-ben 1284, — viszont 1918-ban 1469, — és 1919-ben felszökött ez a szám 2159-re.⁴⁴⁾⁴⁵⁾

És ezen tények magyarázata, amint erre máris utaltunk, kézenfekvő. A háború későbbi éveit során bizonyára volt már sok olyan, aki éppen a háborúban elszenvedett sérülése folytán hadi szolgálatra képtelenné vált és visszatért a polgári életbe. A ki-

⁴¹⁾ Lásd; Compte XIV. 1.

⁴²⁾ Lásd; Compte XIV. old.

⁴³⁾ Lásd: Judicial Statistics, England and Wales, 1920, Part I.: Criminal Statistics, -- London, 1922, 13. old.

⁴⁴⁾ Lásd: Criminal Statistics (England and Wales), 1919, — London, 1921, — 5. old.

⁴⁵⁾ A hazánkra vonatkozó ezen adatok sajnos nem állanak rendelkezésünkre, amennyiben a többször hivatkozott: Magyarország igazságügye — címen megjelent munkálat adatai csak az 1917. évig terjednek; az imént vázolt társadalmi jelenségek pedig inkább csak a világháború utolsó szakában és a békekötések során és az azokat követő években mutatkoztak.

sebb műveltség felett rendelkezők és kevésbé fegyelmezettek a háborúban látottak hatása alatt túlkönnyen ragadtatják el magukat erőszakosságot involváló cselekményekre.

Úgy véljük, hogy talán ezzel a ténnyel kell magyaráznunk még az Északamerikai Egyesült Államok kriminalitásában észlelhető egyes változásokat is!

Észak-Amerikában a városi lakosságban míg a lakosság 100,000-ére viszonyított emberölések száma 1910-től 1915-ig 8.1—8.6 közt mozgott, 1916-tól kezdve ez a szám emelkedő tendenciát mutat és 1921-ben már 9.3-ra emelkedik,⁴⁶⁾

De a világháborúnak demoralizáló hatása még közvetve is jelentkezik! A technika vívmányainak a háború során való népszerűsítése és a velük való bánásmód ismeretének elterjedése kihat a kriminalításra is. Az Északamerikai Egyesült Államokban⁴⁷⁾ megállapították, hogy míg 1911-ben a szándékos emberöléseknek csak 60%-át követték el lőfegyverekkel, utóbb ez a százalék fokozatosan emelkedett és 1920-ban már elérte a 72%-ot.

És a fokozódó gazdasági nehézségek azután főként a vagyon elleni kriminalitás terén éreztették kihatásukat!

Németországban⁴⁸⁾ míg az egyszerű, nem-minősített lopások száma 1914-ben 65,747, — 1915-ben 64,419 volt, — ezek száma 1916-ban 75.257-re, 1917-ben pedig már 95.010-re emelkedett, és 1921-ben pedig 175.777-re szökött fel, A csekély értékű tárgyaknak szükségből való ellopása (Diebstahl geringwertiger Gegenstände aus Not) pedig hasonló hullámzást mutat; ezt a deliktumot 1914-ben 1428, — 1915-ben 1399, — 1916-ban 1652, — 1917-ben 2619, — és 1921-ben pedig 3298 esetben állapították meg. A minősített lopások száma pedig 1914-ben 13.958, — 1915-ben 14.048, — 1916-ban 19.664, — 1917-ben már 28.103, — és 1921-ben pedig 49.333 volt. Az orgazdaság bűncselekménye pedig 1914-ben 8064, — 1915-ben 8353, — 1916-ban 11.767, — 1917-ben már 16.863, — és 1921-ben pedig 39.888 esetben ké-

⁴⁶⁾ Mortality Statistics 1920, Washington, 1922, 65. old.

⁴⁷⁾ Lásd az adatokat; Statistical Abstract of the United States, 1922, Washington, 1923, 81. old.

⁴⁸⁾ Lásd: Statistik des Deutschen Reichs: Kriminalstatistik für das Jahr 1914, 1915, 1916, 1917 und 1921, Berlin, 1919 folyt.

pezte elbírálás tárgyát. A nem-minősített okirathamisítások száma hasonló fejlődési folyamatot mutat; számuk volt 1913-ban 1818, — 1914-ben 1529, — 1915-ben 1139; itt kezdődik aztán az erős emelkedés; 1916-ban számuk már 1952, —és 1917-ben pedig már 3248.

Franciaországban⁴⁹⁾ pedig például a lopások száma mutat hasonló irányzatot. Számuk volt 1914-ben 29.679, — 1915-ben 27.103, — 1916-ban 31.718, — 1917-ben 36.921, — 1918-ban 37.185, — és 1919-ben már 62.869.

Hogy a központi hatalmak területén a gazdasági körülmények által befolyásolt deliktumok nagyobb emelkedést mutatnak, — ennek oka kézenfekvő, A központi hatalmoknak elzárása a külvilágtól ott nagyobb gazdasági válságot idézett elő és ennek következményei a vagyon elleni kriminalitás terén is fokozottabban vált érezhetővé!

S a világháború okozta eme gazdasági helyzet még a neutrális államokban is kihatott a kriminalitásra!

Így Svájcban, Zürich kantonban a lopások miatt történt elítéltetések hasonló hullámzást mutatnak; számuk 1914-ben 816 — 1915-ben 818, — 1916-ban már 1147, — 1917-ben már 1325, 1918-ban pedig 1694 volt; minthogy a neutrális államokban a világháború okozta gazdasági megrázkódtatások jóval kisebbek voltak, mint a hadviselő államokban, ezért a világháború befejezése a neutrális államokban jóval hamarabb szorította vissza a kriminalitás arányait a békeidők szintjére; így Zürich kantonban a lopások száma 1919-ben már elapadt 1214-re, — 1920-ban 1066-ra, — és 1921-ben pedig 934-re.⁵⁰⁾

9. A kriminalitásnak a háború során való megnövekedését azonban még számos más körülmény is előmozdítja!

A bevonulóknak a produktív munkától való elszokása, a felelőtlenség tudata, hiszen a katona életben mindenben a felebbvaló szava a döntő szó, — mindez a polgári életre is kihat. S bár a háborúk sokszor élelmiszerhiányt is előidéznek, mégis a bevonultak élelmezése éppen harci erejük fokozása végett

⁴⁹⁾ Lásd: Compte XVI. old.

⁵⁰⁾ Lásd: Rechenschaftsbericht des Obergerichtes und des Kassationsgerichtes an den Kantonsrat des Kantons Zürich bezüglich der Jahre 1914-1921, Winterthur, 1915 folyt.

még a békeviszonyokhoz képest is megjavíttatik. A háború befejezése után pedig a jó élelemhez hozzászokott leszerelték csak kelleltenül alkalmazkodnak a rosszabb megélhetéshez; akárhányszor csakhogy előbb megszokott igényeiket kielégíthessék, bűncselekmények útján is megszerzik az előbbi életmódhoz szükséges anyagi eszközöket.

És amint erre már utaltunk, az u. n. társadalmi kapillaritás is közvetve hasonló tényeket szül és növeli a kriminalitást a nőket és fiatalkorúakat illetően, akik a háború befejezése után a hadbavonultak hazakerülése folytán elvesztik előbbi jól jövedelmező állásaikat és rosszabb életmódra kényszerűnek. Sokan csakhogy előbbi életszintjük megtartásához és kedvteléseikhez szükséges anyagi eszközeiket megszerezzék, bűncselekményeket követnek el.

S fokozzák ezeket a visszásságokat még az általánosságban is nehezebb megélhetési viszonyok is. A vérveszteségek folytán beálló munkáshiány mellett még a hadi üzemek is a munkások számtalanjait vonják el a produktív munkától, mindez természetesen kihat a gazdasági helyzetre is és az áraknak emelkedését idézi elő, közvetve pedig a nehezebb megélhetés által kihat a kriminalitásra is.

Ezek a ható okok azután tényleg a háború későbbi éveiben a vagyon elleni bűncselekményeket növelik ijesztő módon!

Viszont azonban tagadhatatlan az is, hogy ezek a társadalmi kapillaritás által okozott komplikált társadalmi jelenségek a különböző jogterületeken felette különböző időpontokban álltak be.

Úgy a fiatalkorúak valamint a nők kriminalitásának ilyen irányú hullámmzására már reámutattunk! Főleg a vagyon elleni bűncselekményeik és ezek közt is főként azok, amelyek személy ellen irányuló erőszak kifejtését nem teszik szükségessé, — mutatnak érdekes irányváltozásokat e tekintetben! A női nem éppen kisebb testi erejének megfelelően inkább ezek terén veszi ki részét a kriminalitásból.

Hogy a világháborúban részt nem vett neutrális államokban ez a jelenség nem mutatkozott olyan nagy mértékben, ennek magyarázata kézenfekvő. Ott a korlátolt számú katonai behívások a társadalmi kapillaritás megnyilatkozására csak kevesebb alkalmat adtak.

Zürich kantonban e tekintetben a helyzet az volt, hogy a nők által a vagyon ellen elkövetett cselekmények száma ezekben a háborús években emelkedett; számuk⁵¹⁾ 1914-ben 225, — 1915-ben 245, — 1916-ban 248, — 1917-ben már 299, — 1918-ban pedig 365 volt.

A kriminalitás terén való hullámzásokat azonban a már jelzett faktorokon kívül még egyéb körülmények is okozták, amelyek többé-kevésbé mindenütt mutatkoztak.

A világháború hosszú tartama során a nélkülözések fokozták az addig felszínre alig került ellentéteket a társadalmi osztályok közt. A gazdasági különbség gazdag és szegény közt⁵²⁾ kirívóbb lett, azután nagy különbséget kezd mutatni a város és vidék lakosságának megélhetése, főként élelmezése tekintetében. Mindez nemcsak a társadalmi osztályok közötti ellentéteket, hanem a kriminalitást is fokozta.

A világháború során azután nagy mértékben fogtak helyt kegyelmezési eljárások, összehasonlíthatatlanul szélesebb keretekben mint a békeidőkben.⁵³⁾ Ez a tény is csökkentette a törvénytiszteletet és fokozta közvetve a kriminalitást.

És hasonló eredményt idézett elő az újabb és újabb büntetőjogi szankciókat megállapító törvények gyakori alkotása is.⁵⁴⁾ Az ilyen tények sem alkalmasak arra, hogy az emberekben a bűnözéstől visszatartó motívumokat hozzanak létre.

Azután a kereslet és a kínálat közötti egyensúlynak főleg a központi hatalmak területein való megbomlása okozta egy a békeidőkben ismeretlen irányát a kriminalitásnak, t. i. az árukkal való tiltott üzérkedést. Hogy ez bizonyos mértékig a behozatalban nem gátolt államokban is megtörtént, ezt igazolja a franciaországi hivatalos bűnügyi statisztika,⁵⁴⁾ amely éppen ezen komplikált tényálladékok statuálásával magyarázza a bűnügyi vizsgálatok magas számát, amely Franciaországban az összes bűnügyekhez viszonyítva 1913-ban 9% volt, s azután

⁵¹⁾ Lásd: *Rehenschaftsberichí des Obergerichtes und des Kassatioasgerichtes an den Kantonsrat des Kantons Zürich bezüglich der Jahre 1914-1918, Winterthur, 1915* folyt.

⁵²⁾ Franciaországot illetően lásd ezekre: *Compte XII. és XVI. old.*

⁵³⁾ Franciaországot illetőleg lásd ezekre: *Compte VIII-IX. old.*

⁵⁴⁾ Lásd: *Compte XL old.*

1914-ben 10-re, 1915-ben 12, 1916 és 1917-ben pedig 13%-ra emelkedett; 1918-tól (12%) fogva azonban számuk lassan apadni kezdett,

A háborúnak azonban még néhány a kriminalitást fokozó olyan lélektani kihatására is utalnunk kell, amely főként a hadszíntérré vált államokban érezte hatását,

A hadműveletek folytán sokan előbbi lakhelyükről távozni és másutt letelepedni kényszerültek. Ezek ebben az új és ismeretlen környezetben sokkal hamarabb követtek el bűncselekményeket, mint előbb, ismerőseik körében, akiknek ellenőrző jelenléte visszatartólag hatott. Régi tapasztalati tény, hogy az idegenben az ember hamarabb lép a bűn útjára, mint az ismerős környezetben,

A nők közül pedig míg előbb sokan családjuk körében éltek, a változott viszonyok közt, más életkörülmények közé kerülve nem tudnak ellenállni azoknak a csábításoknak és kíséretéseknek, amelyeknek előbb kitéve alig voltak.

Ez eredményezte azután például a magzatelhajtások és gyermekülések bűncselekményeinek óriási megszorodását,

Franciaországban⁵³⁾ a magzatelhajtások és gyermekülések büntetteinek száma a háború későbbi évei során körülbelül 100%-kai emelkedett. Míg a magzatelhajtások bírói eljárások során megállapítottak 1913-ban 89 esetben, 1914-ben 50, 1915-ben 44 esetben, addig ez a szám 1916-ban 124-re emelkedett és 1917-ben (122) és 1918-ban (125) is hasonló színvonalon mozgott, S hasonló volt a hullámmászás a gyermekülések számát illetőleg is; míg számuk 1913-ban 92, 1914-ben 67, 1915-ben pedig 80 volt, addig ez a szám 1916-ban 138-ra emelkedett és még 1917-ben is 130, és 1918-ban pedig 129 volt,

S Angliában és Walesben⁵⁴⁾ is a magzatelhajtások és gyermekülések száma ugyancsak hasonló irányzatot mutat. Assizes által és a Quarter Session során elbírált magzatelhajtások száma 1913-ban 20, — 1914-ben 24, — 1915-ben 13, — 1916-ban 27, — 1917-ben 30, — 1918-ban 32, — 1919-ben 47, — és 1920-ban 35 volt, A gyermekülések száma pedig volt 1913-ban 58, —

⁵³⁾ Lásd e tárgyban: Comptes VIL, XIII, és XIV. old.

⁵⁴⁾ Lásd e tárgyban: Judicial Statistics, England and Wales, 1913—1920, London, 1915. folyt.

1914-ben 65, — 1915-ben 45, — 1916-ban 42, — 1917-ben 76, — 1918-ban 66, — 1919-ben 57, — és 1920-ban 82,

Pedig elképzelhető hogy az ilyen bűncselekményeknek csak milyen kis töredéke került a bíróságok elé!

10. Végeredményben tehát megállapítható, hogy a világháború a kriminalitást erősen fokozta.

Bár a rendelkezésünkre állott bűnügyi statisztikai adatok összehasonlítása többrendbeli akadályba ütközik és az összehasonlításból vonható következtetések sokban nem fognak a való helyzetnek megfelelni, hiszen például eltérő az egyes jogterületeken a különböző emberi cselekvések poenalizálása és azok minősítése, azután míg több helyütt az elkövetés időpontja szolgál az adatgyűjtés alapjául, addig viszont más jogterületeken a hozott ítéletek jogerőre emelkedésének időpontja szolgál az adatgyűjtés alapjául, mint például Németországban, ami által a való kriminalitás és a számbavett kriminalitás közt nagy eltolódások állannak be,⁵⁷⁾ mégis ezek ellenére is meg lehet állapítani azt, hogy a kriminalitásnak a világháború által okozott hullámzása a következő törvényszerűségeket mutatja:

A világháború elején a katonaköteles korban levő férfilakosság kriminalitása apadást mutatott, a háború további tartama során az azonban a békeszintnél magasabb színre emelkedett, főleg az erőszakos bűncselekményeket illetőleg.

A nők és a fiatalok kriminalitása tekintetében pedig inkább a nagyon elleni bűncselekmények terén érvényesült a világháborúnak kihatása, főként az u. n. társadalmi kapillaritás kísérőjelenségeképpen.

A háború természetesen nagy kihatással volt a politikai jellegű bűncselekményekre is; ezeket azonban fejtegetéseink köréből tudatosan kikapcsoltuk főként azért, mert az ilyen jellegű deliktumok kriminalitásából messzebbmenő következtéseket éppen csak az vonhat, aki az illető jogterület politikai viszonyait a kérdéses időszakra vonatkozólag jobban megismerhette, ami azonban a külföldi egyénre nézve éppen háborús időkben lehetetlen!

⁵⁵⁾ Lásd ez eltolódások tárgyában: Bosco, Le studio della delinquenza, Bull. de l'Inst. de Stat. VI. 2., Rome, 1892, 167. s köv. old.

A visszatérés a kriminalitásnak békebeli szintjére csak lassan, lépésről-lépésre fog helyt; bár egyes államokban a kriminalitásnak ez a visszafejlődése már kezdetét vette, mint például Angliában, ahol az 1919. évi kriminalitás sok tekintetben kisebb volt, mint a jelen század bármelyik másik évében,⁵⁸⁾ — mégis a javulás még a győztes államokban is csak lassú!

Ezek volnának a világháborúnak a kriminalitásra közvetlenül gyakorolt fontosabb kihatásai!

Hogy a kriminalitásban bekövetkezett változások nem azonos időpontban következtek be a különféle jogterületeken, ezt a fentebbiekben érintett körülmények és faktorok különfélesége mellett még annak is betudnunk kell, hogy az ilyen komplikált társadalmi jelenségekre az egyes népek jeliemi, vérmérsékleti és azok más egyéb tulajdonságai is befolyással vannak.

Hogy milyenek lesznek a világháborúnak a kriminalitásra gyakorolt közvetett hatásai, e tekintetben következtetésekbe bocsátkozni ma talán még korai volna. Hiszen a világháborúnak számtalan ilyen közvetett hatását ma még csak hozzávetőlegesen is számbavenni alig lehet! Mint például hogy a háborús sebesülés következtében munkaképtelenné vagy legalább is kisebb munkaképességűekké vált egyének mennyiben fogják életük további folyamán a közrendet nehezebb megélhetésük folytán fokozottabban veszélyeztetni, és hamarabb bűnelkövetőkké lenni.

A kriminalaetiológiának egyik érdekes és tanulságos feladata lesz majd az, hogy az összes, még csak közléteendő bűnügyi statisztikai adatok alapulvételével levonja a végső következtetéseket e téren!

⁵⁸⁾ Lásd e tárgyban: Criminal Statistics (England and Wales), 1919, — London, 1921, — 5. old.